

Khandesh Shikshan Mandal Sanchalit,

Pratap College, Amalner

(Autonomous)

Dist. Jalgaon Maharashtra

DST-FIST assisted College | UGC honored "A College with Potential For Excellence"

NAAC re-accredited 'A+' Grade with CGPA 3.52 | RUSA Funded

खान्देश शिक्षण मंडळाचे

प्रताप महाविद्यालय, (स्वायत्त)

अमळनेर जि. जळगाव

(संलग्नित कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव)

मानव्यविज्ञान विद्याशाखा

द्वितीय वर्ष कला, वाणिज्य व विज्ञान — मराठी

अभ्यासक्रम (NEP 2020 नुसार)

सत्र तिसरे व चौथे

(NEP जून २०२५ पासून लागू)

बी.ए. द्वितीय वर्ष मराठी
(शैक्षणिक वर्ष २०२५-२०२६ पासून लागू)

सत्र — तिसरे

Sem	Discipline specific course (DSC)	Title of the Paper	Credit	Lecture
तिसरे	MAR –MJ- 231	साहित्यविचार	०२	३०
तिसरे	MAR –MJ- 232	भाषिक कौशल्यांचा अभ्यास	०४	६०
तिसरे	MAR –MJ/IKS - 233	खान्देशाची लोकसंस्कृती	०२	३०
तिसरे	MAR –MIN- 236	उपयोजित मराठी (लेखन विभाग)	०२	३०
तिसरे	MAR – OE – 237	स्पर्धा परीक्षांसाठी मराठी व्याकरण (लेखन विभाग)	०२	३०
तिसरे	MAR – VSC -234	मराठी भाषा आणि समाज माध्यमांची ओळख - I	०२	३०
तिसरे	MAR – SEC -235	लेखन कौशल्य: सर्जनशील लेखन	०४	६०
तिसरे	MAR – MIL -238	व्यावसायाभिमुख लेखन व संवाद कौशल्ये (AEC) - I	०२	३०
सत्र - चौथे				
चौथे	MAR –MJ- 241	वाङ्मय प्रकार: कादंबरी	०२	३०
चौथे	MAR –MJ- 242	भाषा आणि व्याकरण	०४	६०
चौथे	MAR –MIN- 246	उपयोजित मराठी (व्याकरण विभाग)	०२	३०
चौथे	MAR – OE -247	स्पर्धा परीक्षांसाठी मराठी व्याकरण (व्याकरण विभाग)	०२	३०
चौथे	MAR – VSC -244	मराठी भाषा आणि समाज माध्यमांची ओळख - II	०२	३०
चौथे	MAR – SEC -245	लेखन कौशल्य: मुद्रितशोधन	०२	३०
चौथे	MAR – MIL -248	व्यावसायाभिमुख लेखन व संवाद कौशल्ये (AEC) II	०२	३०
चौथे	MAR –PW - 243	Project Work (Marathi)	०४	६०

खान्देश शिक्षण मंडळाचे
प्रताप महाविद्यालय, (स्वायत्त) अमळनेर
(संलग्नित कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव)

द्वितीय वर्ष कला
मराठी
सत्र तिसरे व चौथे
(NEP जून २०२५ पासून लागू)
सत्र तिसरे
MAR — MJ - 231 साहित्यविचार
(श्रेयांक- दोन)

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्ट्ये:-

१. भारतीय आणि पाश्चात्य साहित्यविचाराचा परिचय करून घेणे.
२. साहित्याचे स्वरूप समजून घेणे.
३. प्रमुख संस्कृत व पाश्चात्य साहित्यमीमांसकांनी साहित्याच्या स्वरूपाविषयी मांडलेल्या विचारांचा परिचय करून घेणे.
४. प्रमुख संस्कृत व पाश्चात्य साहित्यमीमांसकांनी साहित्याच्या प्रयोजनविषयी मांडलेल्या विचारांचा परिचय करून घेणे.
५. साहित्याच्या निर्मितीची विविध प्रयोजने जाणून घेणे.
६. साहित्यनिर्मितीच्या प्रधान व गौण कारणांची ओळख करून घेणे.

अभ्यासक्रमाची साध्ये:-

१. भारतीय आणि पाश्चात्य साहित्यविचाराचा परिचय होईल.
२. साहित्याचे स्वरूप समजून घेता येईल.
३. प्रमुख संस्कृत व पाश्चात्य साहित्यमीमांसकांनी साहित्याच्या स्वरूपाविषयी मांडलेल्या विचारांचा परिचय करून घेता येईल.
४. प्रमुख संस्कृत व पाश्चात्य साहित्यमीमांसकांनी साहित्याच्या प्रयोजनविषयी मांडलेल्या विचारांचा परिचय होईल.
५. साहित्याच्या निर्मितीची विविध प्रयोजने समजून येतील.
६. साहित्यनिर्मितीच्या प्रधान व गौण कारणांची ओळख होईल.

घटक विश्लेषण:

घटक क्र.	घटक	श्रेयांक	घड्याळी तासिका
०१	साहित्याचे स्वरूप	०१	१५
	१.१. साहित्याचे स्वरूप: संकल्पना आणि व्याख्या १.२ पौवात्य साहित्यिकांनी सांगितलेली साहित्याची विविध लक्षणे (भामह, दण्डी, वामन, रुद्रट, आनंदवर्धन, कुंतक, मम्मट, विश्वनाथ, जगन्नाथ इत्यादी) १.३ पाश्चात्य साहित्यिकांनी सांगितलेली साहित्याची लक्षणे (वर्डस्वर्थ, कार्लार्ईल, कोलरिज, मॅथ्यू अर्नोल्ड, जॉनसन)		
०२	साहित्याचे प्रयोजने	०१	१५
	२.१ प्रयोजन - स्वरूप आणि व्याप्ती, प्रयोजनाचे प्रकार अ) लेखकनिष्ठ प्रयोजन ब) वाचकनिष्ठ प्रयोजन २.२ मम्मटाने सांगितलेली साहित्याची प्रयोजने (यश, अर्थ, व्यवहारज्ञान, अशुभनिवारण, आनंद, कांतासंमित उपदेश आणि आल्हाद) २.३ पाश्चात्य साहित्यकारांची प्रयोजने (पलायनवाद, स्वान्तसुखाय, इच्छापूती व स्वप्नरंजन, जिज्ञासापूती, उद्बोधन, आत्मविष्कार, जीवनभाष्य, सामाजिक बांधिलकी, कल्पनाशक्ती)		
	एकूण श्रेयांक व घड्याळी तासिका	०२	३०

संदर्भसाहित्य: -

१. साहित्यविचार - अरविंद वामन कुलकर्णी
२. 'साहित्य: काही संप्रदाय, काही सिध्दांत' - अरविंद वामन कुलकर्णी
३. 'भारतीय काव्यशास्त्राची उत्क्रांती' - वा. के. लेले
४. पश्चात्य साहित्यविचार - बालशंकर देशपांडे
५. 'रसविमर्श' - के. ना. वाटवे
६. 'रससूत्र' - नरहर कुरुंदकर
७. 'साहित्यविचार' - संपा. द. दि. पुंडे, स्नेहल तावरे
८. 'काव्याची भूषणे' - म. वा. धोंड
९. 'साहित्यशास्त्र: स्वरूप व समस्या' - वसंत पाटणकर
१०. साहित्याची भाषा: भालचंद्र नेमाडे

११. 'प्राचीन भारतीय मीमांसा: एक आकलन' - अशोक रा. केळकर
१२. 'अभिनव काव्यप्रकाश' - रा. श्री. जोग
१३. 'भारतीय साहित्यशास्त्र' ग. त्र्यं. देशपांडे
१४. 'काव्यशास्त्रप्रदीप' - स. रा. गाडगीळ
१५. 'पाश्चात्य साहित्यशास्त्र': साहित्य आणि संकल्पना- सुरेश धायगुडे
१६. 'पाश्चात्य साहित्यविचार' - भालचंद्र फडके, लीला गोविलकर
१७. 'प्राचीन काव्यशास्त्र' - र. पं. कंगले
१८. 'मनकाव्यशास्त्र' - पं. महादेवशास्त्री जोशी
१९. 'वाङ्मयीन संज्ञा संकल्पना कोश' - संपा. प्रभा गणोरकर व इतर
२०. 'काव्यविभ्रम' - रा. श्री. जोग
२१. 'संस्कृत साहित्यशास्त्राची तोंडओळख' - सरोज देशपांडे

सत्र चौथे

MAR – MJ - 241 वाङ्मयप्रकार: कादंबरी

(श्रेयांक- दोन)

कादंबरी- 'पायखुटी' - संजीव गिरासे, (विजय प्रकाशन, नागपूर)

अभ्यसाक्रमाची उद्दिष्ट्ये:-

१. कादंबरी या वाङ्मय प्रकारचे स्वरूप व त्याची वैशिष्ट्ये जाणून घेणे.
२. आधुनिक मराठी कादंबरीच्या वाटचालीचा परामर्श घेणे.
३. 'पायखुटी' या कादंबरीचे वाङ्मयीन मूल्यमापन करणे.
४. कादंबरीचे वाङ्मयीन आकलन व मूल्यमापन करून घेण्याची दृष्टी विकसित करणे.

अभ्यसाक्रमाची साध्ये:-

१. कादंबरी या वाङ्मय प्रकारचे स्वरूप व त्याची वैशिष्ट्ये लक्षात येईल.
२. आधुनिक मराठी कादंबरीच्या वाटचालीचा परामर्श घेता येईल.
३. 'पायखुटी' या कादंबरीचे वाङ्मयीन मूल्यमापन करता येईल.
४. कादंबरीचे वाङ्मयीन आकलन व मूल्यमापन करून घेण्याची दृष्टी विकसित करता येईल.

घटक विश्लेषण:-

घटक क्र.	घटक	श्रेयांक	घड्याळी तासिका
१	पार्श्वभूमी १.१ कादंबरी स्वरूप व वैशिष्ट्ये १.२ आधुनिक मराठी कादंबरीची वाटचाल (स्वातंत्र्यपूर्व काळातील कादंबरी आणि स्वातंत्र्योत्तर काळातील कादंबरी ठळक टप्प्यांच्या अनुषंगाने परामर्श) १.३ कादंबरीच्या व्याख्या १.४ कादंबरीचे घटक (निवेदन, कथानक, वातावरण, व्यक्तिचित्रण, भाषाशैली) १.५ कादंबरीचे प्रकार (सामाजिक, ऐतिहासिक, पौराणिक)	०१	१५
२	'पायखुटी' स्वरूप व वैशिष्ट्ये २.१ 'पायखुटी' या कादंबरीचे कथानक व त्यातील व्यक्तिचित्रण २.२ 'पायखुटी' या कादंबरीतील प्रसंगचित्रण व वातावरणनिर्मिती २.३ 'पायखुटी' या कादंबरीची निवेदनशैली व भाषाशैली २.४ 'पायखुटी' या कादंबरीतून घडणारे ग्रामीण जीवनवास्तवाचे दर्शन व चित्रित संघर्ष	०१	१५
	एकूण श्रेयांक व घड्याळी तासिका	०२	३०

संदर्भसाहित्य:

१. 'पायखुटी' - संजीव गिरासे
२. 'मराठी कादंबरी पहिले शतक' - कुसुमावती देशपांडे, मुंबई मराठी साहित्य संघ, मुंबई.
३. 'टीकास्वयंवर' - भालचंद्र नेमाडे साकेत, औरंगाबाद.
४. गेल्या अर्धशतकातील मराठी कादंबरी संपा. विलास खोले, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई .
५. 'कादंबरी' साहित्य अध्यापन आणि प्रकार- संपा. श्री. पु. भागवत व इतर, पॉप्युलर व मौजे, मुंबई
६. 'अवकाळी पावासाच्या निमित्ताने' - संपा. सतीश कामत. लोकवाङ्मय गृह, मुंबई. .
७. 'अवकाळी पावसाच्या दरम्यानची गोष्ट' - द. तु. पाटील, शब्दरुची, डिसेंबर २०१५. पृ. ४४ ४६.
८. 'साहित्याचा अवकाश' नागनाथ कोत्तापल्ले, प्रतिमा, पुणे.
९. 'कादंबरी संवाद' - पंडित टापरे, पद्मगंधा, पुणे.
१०. 'कादंबरी: एक साहित्यप्रकार' - हरिश्चंद्र थोरात, शब्द पब्लिकेशन, मुंबई.
११. मराठी ग्रामीण कादंबरी रवींद्र ठाकूर, मेहता, पुणे.
१२. 'कादंबरी एक साहित्यप्रकार' - हरिश्चंद्र थोरात, शब्द पब्लिकेशन, मुंबई.
१३. 'कादंबरीविषयी' - हरिश्चंद्र थोरात, पद्मगंधा, पुणे.
१४. साहित्याचे मर्म शोध आणि बोध चंद्रकांत बांदिवडेकर, पद्मगंधा पुणे.
१५. 'समकालीन मराठी कादंबरी, गणेश मोहिते, जनशक्ती वाचक चळवळ, औरंगाबाद.
१६. 'मराठी कादंबरी: आशय आणि आविष्कार' - दत्ता घोलप, अक्षरवाङ्मय, पुणे.
१७. 'जागतिकीकरण आणि शेतकऱ्यांचे प्रश्न' - गोविंद पानसरे, महाराष्ट्र राज्य किसान सभा.

सत्र तिसरे
MAR – MJ- 232 – भाषिक कौशल्यांचा अभ्यास
(श्रेयांक- चार)

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे:

१. विविध स्पर्धा परीक्षांसाठी आवश्यक मराठी भाषेच्या अभ्यासाची तयारी करून घेणे.
२. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील महत्त्वपूर्ण संकल्पना समजून घेणे.
३. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील संकल्पनांच्या उपयोजनाचे कौशल्य आत्मसात करणे.
४. स्पर्धा परीक्षांच्या दृष्टीने आवश्यक मराठी भाषेच्या लेखनाचे स्वरूप जाणून घेणे.
५. मराठी भाषेतील लेखनासाठी उपयुक्त ठरतील अशी कौशल्ये आत्मसात करणे.
६. मराठी भाषेतील लेखनाचा सराव करणे.

अभ्यासक्रमाची साध्ये:

१. विविध स्पर्धा परीक्षांसाठी आवश्यक मराठी भाषेच्या अभ्यासाची तयारी करता येईल.
२. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील महत्त्वपूर्ण संकल्पना समजून घेता येईल.
३. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील संकल्पनांच्या उपयोजनाचे कौशल्य आत्मसात करता येतील.
४. स्पर्धा परीक्षांच्या दृष्टीने आवश्यक मराठी भाषेच्या लेखनाचे स्वरूप जाणून घेता येईल.
५. मराठी भाषेतील लेखनासाठी उपयुक्त ठरतील अशी कौशल्ये आत्मसात करता येईल.
६. मराठी भाषेतील लेखनाचा सराव करणे.

घटक विश्लेषण:

क्र.	घटक	श्रेयांक	तासिका (घड्याळी)
०१	भाषिक कौशल्य ● भाषा म्हणजे काय? ● भाषिक कौशल्य ✓ श्रवण ✓ भाषण ✓ वाचन ✓ लेखन ● भाषिक कौशल्याची उपयुक्तता	०१	१५
०२	लेखन कौशल्य ● लेखन कौशल्य म्हणजे काय? ● लेखन कौशल्याचे प्रकार ✓ निबंधलेखन ✓ सारांश लेखन ✓ सारग्रहण ✓ लेखन कौशल्याची उपयुक्तता	०१	१५

०३	संवाद कौशल्य ● संवाद कौशल्याचा म्हणजे काय? ● संवाद कौशल्याचे प्रकार ✓ भाषण ✓ वादविवाद ✓ परिसंवाद ✓ मुलाखत ● संवाद कौशल्याचे उपयुक्तता	०१	१५
०४	पत्रलेखन कौशल्य पत्र ● पत्रलेखन म्हणजे काय? ● पत्रलेखनाचे प्रकार ✓ कौटुंबिक पत्र ✓ कार्यालयीन पत्र ✓ व्यावसायिक पत्र ● पत्रलेखनाचे उपयोजन	०१	१५
	एकूण श्रेयांक	०४	६०

सत्र चौथे
MAR – MJ- 242 – भाषा आणि व्याकरण
(श्रेयांक- चार)

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे:

१. विविध स्पर्धा परीक्षांसाठी आवश्यक मराठी भाषेच्या अभ्यासाची तयारी करून घेणे.
२. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील महत्त्वपूर्ण संकल्पना समजून घेणे.
३. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील संकल्पनांच्या उपयोजनाचे कौशल्य आत्मसात करणे.
४. स्पर्धा परीक्षांच्या दृष्टीने आवश्यक मराठी भाषेच्या लेखनाचे स्वरूप जाणून घेणे.
५. मराठी भाषेतील लेखनासाठी उपयुक्त ठरतील अशी कौशल्ये आत्मसात करणे.
६. मराठी भाषेतील लेखनाचा सराव करणे.

अभ्यासक्रमाची साधने:

१. विविध स्पर्धा परीक्षांसाठी आवश्यक मराठी भाषेच्या अभ्यासाची तयारी करून घेता येईल.
२. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील महत्त्वपूर्ण संकल्पना समजतील.
३. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील संकल्पनांच्या उपयोजनाचे कौशल्य आत्मसात करता येतील.
४. स्पर्धा परीक्षांच्या दृष्टीने आवश्यक मराठी भाषेच्या लेखनाचे स्वरूप जाणता येतील.
५. मराठी भाषेतील लेखनासाठी उपयुक्त ठरतील अशी कौशल्ये आत्मसात करता येतील.
६. मराठी भाषेतील लेखनाचा सराव करता येईल.

घटक विश्लेषण:

क्र.	घटक	श्रेयांक	तासिका (घड्याळी)
०१	भाषा लिपी व व्याकरण - भाषा म्हणजे काय? - देवनागरी लिपीचे स्वरूप - व्याकरणाची आवश्यकता	०१	१५
०२	वर्णविचार - वर्ण म्हणजे काय? - वर्णमाला - वर्णप्रकार - स्वरांचे प्रकार - व्यंजनाचे प्रकार	०१	१५
०३	शब्दविचार - शब्दांच्या जाती - विकारी - अविकारी - लिंगविचार	०१	१५

०४	भाषेचे अलंकार ● अलंकार म्हणजे काय? ● शब्दालंकाराचे प्रकार ● अर्थालंकाराचे प्रकार ● उपयुक्तता	०१	१५
	एकूण श्रेयांक	०४	६०

संदर्भसाहित्य:

१. व्यावहारिक मराठी - ल. रा. नसिराबादकर, फडके, कोल्हापूर.
२. मराठीचे व्याकरण - लीला गोविलकर, शब्दालय, श्रीरामपूर.
३. उपयोजित मराठी भाग १ व २ - प्रभाकर जोशी, किशोर पाटील.
४. सुगम मराठी व्याकरण व लेखन : मो. रा. वाळंबे, नितीन, पुणे.
५. व्यावहारिक मराठी संपा. स्नेहल तावरे, स्नेहवर्ध, पुणे.
६. उपयोजित मराठी संपा. रमेश वरखेडे, महाराष्ट्र विद्यापीठ ग्रंथनिर्मिती, नागपूर.
७. कार्यालयीन कौशल्ये अक्षय परब, मिथुन, मुंबई.
८. सुलभ भाषाविज्ञान व मराठी व्याकरण — व्ही. एन. पाटील, प्रशांत पब्लिकेशन्स, जळगाव
९. मराठी भाषा उपयोजन आणि सर्जन संपा. अनिल गवळी.
१०. प्रशासन वाक्प्रयोग - भाषा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन.
११. पर्यायी शब्दकोश वि. शं. ठकार, राजसंह, पुणे.
१२. मराठी लेखन — कोश - अरुण फडके, केशव भिकाजी ढवळे, मुंबई.
१३. मराठी लेखन कोश यास्मिन शेख, मनोविकास, पुणे.
२४. मराठी भाषिक कौशल्य विकास संपा. पृथ्वीराज तौर, अथर्व, जळगांव
१५. आशययुक्त अध्यापन पद्धती मराठी , कैलास अंभुरे , प्रकाश चोपडे , जयभद्रा प्रकाशन . -

सत्र तिसरे
MAR - IKS - 233 — खान्देशाची लोकसंस्कृती
(श्रेयांक- दोन)

उद्दिष्टे:

- १) खान्देशातील लोकसंस्कृतीचा इतिहास जाणून घेणे.
- २) खान्देशातील लोकसंस्कृतीचे स्वरूप समजून घेणे.
- ३) खान्देशातील लोककलांचे विविध प्रकार जाणून घेणे.
- ४) खान्देशातील लोककलांची प्रादेशिक वैशिष्ट्य समजून घेणे.

साध्ये:

- १) खान्देशातील लोकसंस्कृतीचा इतिहास जाणून घेतील.
- २) खान्देशातील लोकसंस्कृतीचे स्वरूप समजून घेतील.
- ३) खान्देशातील लोककलांचे विविध प्रकार जाणून घेतील.
- ४) खान्देशातील लोककलांची प्रादेशिक वैशिष्ट्यांचा परिचय करून घेतील.

घटक क्र.	घटक	श्रेयांक	घड्याळी तासिका
१	खान्देश: इतिहास १.१ खान्देशचा इतिहास १.२ खान्देशातील लोकसंस्कृतीचे स्वरूप १.३ खान्देशातील लोकसंस्कृतीची वाटचाल	०१	१५
२	खान्देश: लोककला २.१ खान्देशातील लोककलेचे स्वरूप २.२ खान्देशातील लोककलेचे प्रकार- तमाशा व वही गायन २.३ खान्देशातील लोककलेची वैशिष्ट्ये	०१	१५
	एकूण श्रेयांक व घड्याळी तासिका	०२	३०

संदर्भ ग्रंथ :

- १) आधुनिक मराठी साहित्याचा इतिहास भाग - २ अ. ना. देशपांडे
- २) मराठी वाङ्मय इतिहास-खंड- तिसरा, चौथा, पाचवा संपा.रा.श्री.जोग
- ३) वही वाङ्मयातील लौकिक जीवन - प्रा.म.सु.पगारे
- ४) अहिराणी लोकगीते - प्रा.म.सु.पगारे

- ५) खान्देश आणि विदर्भ सीमा प्रदेशातील लोक वाङ्मय - प्रा.डॉ. वासुदेव वले
- ६) बंजारा समाज आणि लोकसाहित्य-प्रा.डॉ. वासुदेव वले
- ७) खान्देश: साहित्य आणि संस्कृती - प्रा.डॉ. वासुदेव वले
- ८) सीमावर्ती भागातील लोकगीते - प्रा.डॉ. संदीप कडू माळी
- ९) खान्देशचा लोकनाट्य तमाशा-देवीलाल बाविस्कर
- १०) खान्देशचे वाग्वैभव-दा.गो. बोरसे
- ११) लोकसाहित्य सरितेच्या अमृत धारा भाग-१ ते ३- दा.गो. बोरसे
- १२) लोकसाहित्य- दा.गो. बोरसे
- १३) अहिराणी लोक परंपरा-डॉ. सुधीर देवरे
- १४) पाणिनी व्याकरण- वसंतकुमार भाट, २०१७
- १५) पाणिनीय व्याकरण तत्त्व प्रदीप - दिनबंधू झा, बाणेश्वर सिंह दरभंगा संस्कृत विश्वविद्यालय, दरभंगा
- १६) अष्टाध्यायी-पाणिनी

सत्र चौथे

MAR - FW - 243 Project Work (मराठी)

(श्रेयांक- चार)

ही अभ्यासपत्रिका मराठी भाषा आणि संस्कृतीच्या माध्यमातून सामूहिक सेवेसाठी विद्यार्थ्यांना प्रेरणा मिळावी यासाठी तयार करण्यात आली आहे. यात विद्यार्थ्यांना मराठी भाषेच्या वापरातून स्थानिक लोकसमूहासोबत कार्य करण्याची संधी मिळेल. या अभ्यासपत्रिकेत विविध सामाजिक उपक्रम उदा. महापुरुषांची जयंती, पुण्यतिथी आणि राष्ट्रीय सण — उत्सव व विविध कार्यशाळा आणि प्रकल्पांचा समावेश असेल, ज्याद्वारे विद्यार्थी समाजासोबत राहून सामाजिक समस्या ओळखून त्यावर उपाय शोधतील. त्याबरोबरच मराठी भाषेचा वापर करून समाजामध्ये सकारात्मक बदल घडवण्याची संधी विद्यार्थ्यांना मिळेल.

उद्दिष्टे -

- 1) मराठी सांस्कृतिक वारशाचे महत्व विद्यार्थ्यांना पटवून देणे.
- 2) विद्यार्थ्यांना स्थानिक लोकसमूहासोबत संवाद साधण्यास व काम करण्यास प्रवृत्त करणे.
- 3) विविध सामाजिक, सांस्कृतिक उपक्रमामध्ये विद्यार्थ्यांचा सहभाग वाढविणे.
- 4) सामूहिक सेवा आणि समाज परिवर्तनात मराठी भाषेचे योगदान किती महत्वाचे आहे. याची जाणीव विद्यार्थ्यांना करून देणे.

साध्ये -

- 1) मराठी सांस्कृतिक वारशाचे महत्व विद्यार्थ्यांना समजून येईल.
- 2) विद्यार्थ्यांमध्ये स्थानिक लोकसमूहासोबत संवाद साधण्याचे व त्यांच्यासोबत काम करण्याची प्रवृत्ती निर्माण होईल.
- 3) विविध सामाजिक, सांस्कृतिक उपक्रमामध्ये विद्यार्थ्यांचा सहभाग वाढेल.
- 4) सामूहिक सेवा आणि समाज परिवर्तनात मराठी भाषेच्या योगदानाची जाणीव निर्माण होईल

सत्र तिसरे
MAR — MIN — 236 — उपयोजित मराठी (लेखन विभाग)
(श्रेयांक- दोन)

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. विविध स्पर्धा परीक्षांसाठी आवश्यक मराठी भाषेच्या अभ्यासाची तयारी करून घेणे.
२. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील महत्त्वपूर्ण संकल्पना समजून घेणे.
३. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील संकल्पनांच्या उपयोजनाचे कौशल्य आत्मसात करणे.
४. स्पर्धा परीक्षांच्या दृष्टीने आवश्यक मराठी भाषेच्या लेखनाचे स्वरूप जाणून घेणे.
५. मराठी भाषेतील लेखनासाठी उपयुक्त ठरतील अशी कौशल्ये आत्मसात करणे.
६. मराठी भाषेतील लेखनाचा सराव करणे.

अभ्यासक्रमाची साधने :

१. विविध स्पर्धा परीक्षांसाठी आवश्यक मराठी भाषेच्या अभ्यासाची तयारी करता येईल.
२. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील महत्त्वपूर्ण संकल्पना समजून घेता येईल.
३. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील संकल्पनांच्या उपयोजनाचे कौशल्य आत्मसात करता येतील.
४. स्पर्धा परीक्षांच्या दृष्टीने आवश्यक मराठी भाषेच्या लेखनाचे स्वरूप जाणून घेता येईल.
५. मराठी भाषेतील लेखनासाठी उपयुक्त ठरतील अशी कौशल्ये आत्मसात करता येईल.
६. मराठी भाषेतील लेखनाचा सराव करणे.

घटक विश्लेषण :

क्र.	घटक	श्रेयांक	तासिका (घड्याळी)
१	लेखन कौशल्य १.१ लेखन कौशल्य म्हणजे काय? १.२ लेखन कौशल्याचे प्रकार (निबंधलेखन, सारांश लेखन, सारग्रहण) १.३ संवाद कौशल्याचे प्रकार (भाषण, वादविवाद, परिसंवाद, मुलाखत)	०१	१५
२	पत्रलेखन कौशल्य पत्र २.१ पत्रलेखन म्हणजे काय? २.२ पत्रलेखनाचे प्रकार(कौटुंबिक पत्र, कार्यालयीन पत्र, व्यावसायिक पत्र) २.३ पत्रलेखनाचे उपयोजन	०१	१५
	एकूण श्रेयांक	०२	३०

सत्र चौथे
MAR — MIN- 246 — उपयोजित मराठी (व्याकरण विभाग)
(श्रेयांक- दोन)

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. विविध स्पर्धा परीक्षांसाठी आवश्यक मराठी भाषेच्या अभ्यासाची तयारी करून घेणे.
२. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील महत्त्वपूर्ण संकल्पना समजून घेणे.
३. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील संकल्पनांच्या उपयोजनाचे कौशल्य आत्मसात करणे.
४. स्पर्धा परीक्षांच्या दृष्टीने आवश्यक मराठी भाषेच्या लेखनाचे स्वरूप जाणून घेणे.
५. मराठी भाषेतील लेखनासाठी उपयुक्त ठरतील अशी कौशल्ये आत्मसात करणे.
६. मराठी भाषेतील लेखनाचा सराव करणे.

अभ्यासक्रमाची साध्ये :

१. विविध स्पर्धा परीक्षांसाठी आवश्यक मराठी भाषेच्या अभ्यासाची तयारी करून घेता येईल.
२. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील महत्त्वपूर्ण संकल्पना समजतील.
३. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील संकल्पनांच्या उपयोजनाचे कौशल्य आत्मसात करता येतील.
४. स्पर्धा परीक्षांच्या दृष्टीने आवश्यक मराठी भाषेच्या लेखनाचे स्वरूप जाणता येतील.
५. मराठी भाषेतील लेखनासाठी उपयुक्त ठरतील अशी कौशल्ये आत्मसात करता येतील.
६. मराठी भाषेतील लेखनाचा सराव करता येईल.

घटक विश्लेषण :

क्र.	घटक	श्रेयांक	तासिका (घड्याळी)
०१	भाषा लिपी व व्याकरण	०१	१५
	१.१ भाषा म्हणजे काय?		
	१.२ देवनागरी लिपीचे स्वरूप		
	१.३ व्याकरणाची आवश्यकता		
०२	वर्णविचार व शब्दविचार	०१	१५
	२.१ वर्ण म्हणजे काय? (वर्णमाला, वर्णप्रकार, स्वरांचे प्रकार, व्यंजनाचे प्रकार)		
	२.२ शब्दांच्या जाती (विकारी, अविकारी)		
	२.३ लिंगविचार		
	एकूण श्रेयांक	०२	३०

संदर्भसाहित्य:

१. व्यावहारिक मराठी - ल. रा. नसिराबादकर, फडके, कोल्हापूर.
२. मराठीचे व्याकरण - लीला गोविलकर, शब्दालय, श्रीरामपूर.
३. उपयोजित मराठी भाग १ व २ - प्रभाकर जोशी, किशोर पाटील.

४. सुगम मराठी व्याकरण व लेखन : मो. रा. वाळंबे, नितीन, पुणे.
५. व्यावहारिक मराठी संपा. स्नेहल तावरे, स्नेहवर्ध, पुणे.
६. उपयोजित मराठी संपा. रमेश वरखेडे, महाराष्ट्र विद्यापीठ ग्रंथनिर्मिती, नागपूर.
७. कार्यालयीन कौशल्ये अक्षय परब, मिथुन, मुंबई.
८. सुलभ भाषाविज्ञान व मराठी व्याकरण — व्ही. एन. पाटील, प्रशांत पब्लिकेशन्स, जळगाव
९. मराठी भाषा उपयोजन आणि सर्जन संपा. अनिल गवळी.
१०. प्रशासन वाक्प्रयोग - भाषा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन.
११. पर्यायी शब्दकोश वि. शं. ठकार, राजसंह, पुणे.
१२. मराठी लेखन — कोश - अरुण फडके, केशव भिकाजी ढवळे, मुंबई.
१३. मराठी लेखन कोश यास्मिन शेख, मनोविकास, पुणे.
२४. मराठी भाषिक कौशल्य विकास संपा. पृथ्वीराज तौर, अथर्व, जळगांव
१५. आशययुक्त अध्यापन पद्धती मराठी , कैलास अंभुरे , प्रकाश चोपडे , जयभद्रा प्रकाशन

सत्र तिसरे

MAR — OE 237 स्पर्धा परीक्षांसाठी मराठी व्याकरण (लेखन विभाग)
(श्रेयांक- दोन)

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे:

१. विविध स्पर्धा परीक्षांसाठी आवश्यक मराठी भाषेच्या अभ्यासाची तयारी करून घेणे.
२. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील महत्त्वपूर्ण संकल्पना समजून घेणे.
३. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील संकल्पनांच्या उपयोजनाचे कौशल्य आत्मसात करणे.
४. स्पर्धा परीक्षांच्या दृष्टीने आवश्यक मराठी भाषेच्या लेखनाचे स्वरूप जाणून घेणे.
५. मराठी भाषेतील लेखनासाठी उपयुक्त ठरतील अशी कौशल्ये आत्मसात करणे.

अभ्यासक्रमाची साध्ये :

१. विविध स्पर्धा परीक्षांसाठी आवश्यक मराठी भाषेच्या अभ्यासाची तयारी करता येईल.
२. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील महत्त्वपूर्ण संकल्पना समजून घेता येईल.
३. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील संकल्पनांच्या उपयोजनाचे कौशल्य आत्मसात करता येतील.
४. स्पर्धा परीक्षांच्या दृष्टीने आवश्यक मराठी भाषेच्या लेखनाचे स्वरूप जाणून घेता येईल.
५. मराठी भाषेतील लेखनासाठी उपयुक्त ठरतील अशी कौशल्ये आत्मसात करता येईल.

घटक विश्लेषण:

घटक क्र.	घटक	श्रेयांक	घड्याळी तासिका
१	लेखन कौशल्य	०१	१५
	१.१ लेखन कौशल्य स्वरूप व व्याख्या १.२ लेखनाची उपयोगिता १.३ लेखनाचे प्रकार १.४. लेखन कौशल्यासाठी आवश्यक बाबी अनुभव, कल्पनाशक्ती ,आशय व्याप्ती व मर्यादा, शैली, शब्दसंग्रह, लेखन नियमाचे ज्ञान		
२	संवाद कौशल्य व कार्यालयीन भाषा व्यवहार	०१	१५
	२.१. संवाद कौशल्ये स्वरूप व्याख्या २.२ संवादाचे प्रकार २.३ संवाद लेखनासाठी आवश्यक बाबी — वाचन, श्रवण, लेखन,चिंतन ,मनन , अभ्यास, मांडणी ,देहबोली २.४ कार्यालयीन भाषेचे स्वरूप ३.२ कार्यालयीन अर्ज ,सूचना ,मागणी पत्रे, विनंती पत्रे ,		
	एकूण श्रेयांक व घड्याळी तासिका	०२	३०

सत्र चौथे

MAR – OE 247 स्पर्धा परीक्षांसाठी मराठी व्याकरण (व्याकरण विभाग) (श्रेयांक- दोन)

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. विविध स्पर्धा परीक्षांसाठी आवश्यक मराठी भाषेच्या अभ्यासाची तयारी करून घेणे.
२. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील महत्त्वपूर्ण संकल्पना समजून घेणे.
३. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील संकल्पनांच्या उपयोजनाचे कौशल्य आत्मसात करणे.
४. स्पर्धा परीक्षांच्या दृष्टीने आवश्यक मराठी भाषेच्या लेखनाचे स्वरूप जाणून घेणे.
५. मराठी भाषेतील लेखनासाठी उपयुक्त ठरतील अशी कौशल्ये आत्मसात करणे.
६. मराठी भाषेतील लेखनाचा सराव करणे.

अभ्यासक्रमाची साधने :

१. विविध स्पर्धा परीक्षांसाठी आवश्यक मराठी भाषेच्या अभ्यासाची तयारी करून घेता येईल.
२. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील महत्त्वपूर्ण संकल्पना समजतील.
३. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील संकल्पनांच्या उपयोजनाचे कौशल्य आत्मसात करता येतील.
४. स्पर्धा परीक्षांच्या दृष्टीने आवश्यक मराठी भाषेच्या लेखनाचे स्वरूप जाणता येतील.
५. मराठी भाषेतील लेखनासाठी उपयुक्त ठरतील अशी कौशल्ये आत्मसात करता येतील.
६. मराठी भाषेतील लेखनाचा सराव करता येईल.

घटक विश्लेषण :-

घटक क्र.	घटक	श्रेयांक	घड्याळी तासिका
१	शब्दशक्ती आणि काव्य गुण १.१ शब्दशक्ती ● अभिधा ● लक्षणा ● व्यंजना १.२ काव्यगुण ● ओज ● प्रासाद ● माधुर्य	०१	१५
२	प्रयोग विचार २.१ प्रयोग म्हणजे काय? २.२ प्रयोगाचे प्रकार ● कर्तरी प्रयोग ● कर्मणी प्रायोग ● भावे प्रयोग	०१	१५

	एकूण श्रेयांक व घड्याळी तासिका	०२	३०
--	--------------------------------	----	----

संदर्भसाहित्य:

१. 'व्यावहारिक मराठी' - स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन, पुणे.
२. 'व्यावहारिक मराठी' - संपा. द. दि. पुंडे, कल्याण काळे, निराली, पुणे..
३. 'उपयोजित मराठी' - संपा. र. ना. वरखेडे, महाराष्ट्र विद्यापीठ ग्रंथनिर्मिती मंडळ, नागपूर.
४. 'उपयोजित मराठी' - प्रकाश मेदककर, विद्या बुक्स, औरंगाबाद.
५. 'व्यावहारिक मराठी' - लीला गोविलकर, स्नेहवर्धन, पुणे.
६. 'मराठी भाषा कौशल्ये' - संपा. पृथ्वीराज तौर, अथर्व, जळगाव.
७. 'उपयोजित मराठी' - प्रभाकर जोशी, वासुदेव वले, प्रशांत, जळगाव
८. 'उपयोजित मराठी' - प्रभाकर जोशी, किशोर पाटील, प्रशांत, जळगांव
९. 'उपयोजित मराठी- लेखन व संवाद कौशल्याचा परिचय' - सत्यजित साळवे, दीपक पवार, अथर्व,
१०. 'दृक्श्राव्य माध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये' - यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
११. 'नभोवाणी कार्यक्रम: तंत्र आणि मंत्र' - पुष्पा काणे, इंडिया बुक कंपनी, पुणे.
१२. 'भाषा संवाद' - अनिल गवळी, नंदकुमार मोरे, सायन, पुणे.

सत्र तिसरे
MAR – VSC 234 – मराठी भाषा आणि समाज माध्यमांची ओळख – I
(श्रेयांक- दोन)

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. विद्यार्थ्यांना संगणकावर मराठी भाषेचा अधिकाधिक वापर करण्यासाठी प्रवृत्त करणे.
२. विद्यार्थ्यांना डीटीपी करण्यास शिकवणे.
३. विद्यार्थ्यांना त्यांचे स्वतःचे सादरीकरण युनिकोड माध्यमातून करण्यास सक्षम करणे.
४. विद्यार्थ्यांना लेखनाचे विविध ले-आउट शिकविणे.
४. युनिकोड, ईमेल, पॉवर पॉइंट प्रेझेंटेशन ही संगणकीय कौशल्ये आत्मसात होतील.
५. युट्युब चॅनेलचे निर्मितीचे कौशल्य आत्मसात होईल.
६. गुगल मीट ,मायक्रोसॉफ्ट टीमज्, झूम, ह्या दूरदृश्यप्रणाली माध्यमांचे उपयोजन करता येईल.
७. मराठी भाषा व साहित्य यांच्याशी संबंधित महत्त्वाच्या संकेतस्थळांचा परिचय होईल.

अभ्यासक्रमाची साधने:

१. विद्यार्थ्यांना संगणकावर मराठी भाषेचा अधिकाधिक वापर करण्यासाठी प्रवृत्त करता येईल.
२. विद्यार्थ्यांना डीटीपी करता येईल.
३. विद्यार्थ्यांना त्यांचे स्वतःचे सादरीकरण युनिकोड माध्यमातून करण्यास सक्षम होता येईल.
४. विद्यार्थ्यांना लेखनाचे विविध ले-आउट शिकवता येतील.
४. युनिकोड, ईमेल, पॉवर पॉइंट प्रेझेंटेशन ही संगणकीय कौशल्ये आत्मसात करता येतील.
५. युट्युब चॅनेलचे निर्मितीचे कौशल्य आत्मसात करता येईल.
६. गुगल मीट ,मायक्रोसॉफ्ट टीमज्, झूम, ह्या दूरदृश्यप्रणाली माध्यमांचे उपयोजन करता येईल.
७. मराठी भाषा व साहित्य यांच्याशी संबंधित महत्त्वाच्या संकेतस्थळांचा परिचय होईल.

घटक विश्लेषण:

क्र.	घटक	श्रेयांक	तासिका (घड्याळी)
०१	संगणकाचा परिचय	०१	१५
	१.१ संगणक म्हणजे काय? १.२ इंटरनेट आणि AI १.३ डीटीपी (Desktop Publishing), अक्षरजुळणी आणि मांडणी (layout): १.४ डीटीपी (Desktop Publishing), अक्षरजुळणी आणि मांडणी (layout) यांचा प्रात्यक्षिकासह अभ्यास		
०२	संगणक उपयोजन	०१	१५
	२.१ युनिकोड : स्वरूप व उपयोजन कौशल्य २.२ पॉवरपॉइंट प्रेझेंटेशन : स्वरूप व निर्मितीप्रक्रिया २.३ ब्लॉग लेखन स्वरूप व निर्मिती, उपयोजन कौशल्य २.४ दूरदृश्यप्रणालीद्वारा कार्यक्रमांचे आयोजन : गुगल मीट, झूम, मायक्रोसॉफ्ट टीमज् यांचा परिचय व त्यांचे उपयोजन कौशल्य		

	एकूण श्रेयांक	०२	३०
--	---------------	----	----

सत्र चौथे
MAR – VSC 244 – मराठी भाषा आणि समाज माध्यमांची ओळख – II
(श्रेयांक- दोन)

घटक विश्लेषण:

क्र.	घटक	श्रेयांक	तासिका (घड्याळी)
०१	आधुनिक समाजमाध्यमे ई - मेल आणि व्हाट्सअप	०१	१५
	१.१ ई-मेल म्हणजे काय? १.२ ईमेल खाते कसे तयार करावे १.३ ई-मेल लेखनाचे स्वरूप व लेखन यंत्र		
०२	आधुनिक समाजमाध्यमे युट्युब व फेसबुक	०१	१५
	२.१ युट्युब चॅनल : स्वरूप व निर्मिती, उपयोजन कौशल्य २.२ युट्युब खाते कसे तयार करावे ? युट्युब माध्यमातून कार्यक्रमाचे स्वरूप व तंत्र २.३ फेसबुक खाते कसे तयार करावे? फेसबुक वरील लेखनाचे स्वरूप व तंत्र		
	एकूण श्रेयांक	०२	३०

संदर्भग्रंथ-

- भाषांतरमीमांसा कल्याण काळे, अंजली सोमण, प्रतिमा, पुणे.
- भाषांतर: शास्त्र की कला म. वि. फाटक, रजनी ठकार, वरदा बुक्स, पुणे.
- तौलनिक साहित्याभ्यास: तत्त्वे आणि दिशा संपा. चंद्रशेखर जहागिरदार, सौरभ, कोल्हापूर.
- तौलनिक साहित्य: नये सिद्धांत आणि उपयोजन आनंद पाटील, साकेत, औरंगाबाद.
- भाषासंवाद अनिल गवळी, नंदकुमार मोरे, सायन, पुणे.
- अनुवादमीमांसा संपा. केशव तुपे, साक्षात, औरंगाबाद.
- बोलता कॅमेरा - यशोदा भागवत, मौज, मुंबई
- कुटुंबविद्या संपा. रमेश वरखेडे, य. च. म. मु. वि., नाशिक.
- संगणकयुग अच्युत गोडबोले, मौज, मुंबई.
- भाषांतर सदा कन्हाडे, लोकवाश्चय गृह, मुंबई.
- इंटरनेट प्रबोधोबे, मनोरमा, मुंबई,
- व्यावहारिक मराठी ल. रा. नसिराबादकर, फडके, कोल्हापूर,
- आधुनिक माहिती तंत्रज्ञानाच्या विश्वात दीपक शिकारपूर, उज्ज्वल मराठे, उत्कर्ष, पुणे.
- सोशल मीडिया योगेश बोराटे, अथर्व, जळगाव.
- आधुनिक माहिती तंत्रज्ञानाच्या विश्वात दीपक शिकारपूर, उज्ज्वल मराठे, उत्कर्ष प्रकाशन, पुणे, २०१७.
- युनिकोड : तंत्र आणि मंत्र, माधव शिरवळकर, संगणक प्रकाशन, पुणे, २०१०.
- युनिकोड व संगणकावर मराठीचा वापर (पुस्तिका), राममोहन खानापूरकर, मराठी अभ्यास केंद्र, ठाणे

सत्र तिसरे
MAR- SEC - 235 लेखनकौशल्य: सर्जनशील लेखन
(श्रेयांक- चार)

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे:

१. सर्जनशील लेखनाचे स्वरूप आणि त्याची वैशिष्ट्ये जाणून घेणे.
२. कथालेखनाची निर्मितीप्रक्रिया समजून घेणे.
३. नाट्यात्म लेखनाची निर्मितीप्रक्रिया समजून घेणे.
४. कथलेखनाचा सराव करणे.
५. नाट्यत्म लेखनाचा सराव करणे.

अभ्यासक्रमाची साध्ये:

१. सर्जनशील लेखनाचे स्वरूप आणि त्याची वैशिष्ट्ये जाणता येतील .
२. कथालेखनाची निर्मितीप्रक्रिया समजता येईल.
३. नाट्यात्म लेखनाची निर्मितीप्रक्रिया आत्मसात होईल.
४. कथलेखनाचा सराव होईल.
५. नाट्यत्म लेखनाचा सराव होईल.

घटक विश्लेषण:

क्र.	घटक	श्रेयांक	तासिका (घड्याळी)
०१	सर्जनशील लेखन : स्वरूप आणि प्रक्रिया १.१ सर्जनशील लेखन व व्यावहारिक लेखन यातील फरक १.२ कथालेखन : निर्मितीप्रक्रिया (कथाबीज, कथानक घटना व प्रसंगांची गुंफण, व्यक्तिचित्रण, वातारवणनिर्मिती, निवेदन, संवादवादी घटकांबाबत माहिती)	०१	१५
०२	सर्जनशील लेखन : उपयोजन २.१ एखादी घटना / प्रसंग / अनुभव / भावना यांना केंद्रस्थानी ठेवून कथालेखन करा. २.२ एखाद्या अनुभव स्वतःच्या शब्दांत कथन करा. २.३ वर्गातील पाच विद्यार्थ्यांचा एक गट तयार करा आणि प्रत्येक गटासाठी एक विषयसूत्र निश्चित करून त्यावर आधारित संवादात्मक लेखन गटानुसार करा. २.४ एखाद्या समकालीन विषयावर पथनाट्यात्मक / विडंबनात्मक / एकांकिका स्वरूपाचे लेखन करा.	०१	१५
०३	नाट्यलेखन : निर्मितीप्रक्रिया ३.१ विषयसूत्र, कथानक प्रसंगांची गुंफण, पात्रनिर्मिती व चित्रण, स्थलकालाचे भान, नाट्य-संघर्ष, संवाद, प्रयोगक्षमता, आदी घटकांबाबत माहिती)	०१	१५
०४	४.१ प्रतिभा आणि सर्जनशीलता ४.२ सर्जनशील लेखन करताना येणाऱ्या समस्या व त्यांचे निराकरण ४.३ सर्जनशील लेखनाचे महत्व.	०१	१५

	एकुण श्रेयांक व तासिका श्रेयांक	०४	६०
--	---------------------------------	----	----

सत्र चौथे

MAR – SEC – 245 लेखनकौशल्ये: मुद्रितशोधन

(श्रेयांक- दोन)

अभ्यासाची उद्दिष्ट्ये:

१. मुद्रितशोधनाचे स्वरूप आणि आवश्यकता जाणून घेणे.
२. मुद्रितशोधनाचे कौशल्य आत्मसात करणे.
३. मुद्रितशोधनाच्या खुणा, अर्थ आणि उपयोजन यांबाबत जाणून घेणे.
४. विरामचिन्हे आणि लेखनविषयक नियम यांचे स्वरूप जाणून घेणे.
५. मुद्रितशोधनाचा सराव करणे.

अभ्यासक्रमाची साध्ये:

१. मुद्रितशोधनाचे स्वरूप आणि आवश्यकता जाणता येईल.
२. मुद्रितशोधनाचे कौशल्य आत्मसात होईल.
३. मुद्रितशोधनाच्या खुणा, अर्थ आणि उपयोजन यांबाबत माहिती होईल.
४. विरामचिन्हे आणि लेखनविषयक नियम यांचा परिचय होईल.
५. मुद्रितशोधनाचा सराव करता येईल.

घटक विश्लेषण:

घटक क्र.	घटक	श्रेयांक	घड्याळी तासिका
१	१.१ मुद्रितशोधन म्हणजे काय? १.२ कौशल्याची आवश्यकता (मुद्रित व दृक-श्राव्य माध्यमे, ग्रंथनिर्मिती, नियतकालिक संपादन इ. क्षेत्रांमधील मुद्रितशोधनाची आवश्यकता) १.३ मुद्रितशोधनाच्या खुणा, त्यांचा आणि त्यांचे उपयोजन १.४ मराठी विरामचिन्हे आणि मुद्रितशोधनातील महत्व	०१	१५
२	मुद्रितशोधन: उपयोजन २.१ तुमच्या परिसरातील एखादी प्रकाशन संस्था / प्रकाशक / वृत्तपत्र / नियतकालिक / लेखक यांची भेट घेऊन त्यांच्या क्षेत्रातील मुद्रितशोधनाचे स्वरूप, आवश्यकता आणि समस्या यांबाबत जाणून घेऊन त्याबाबत लिहा. २.२ किमान पाचशे शब्दांचे दोन गद्य उतारे निवडून त्यातील विरामचिन्हे ओळखून त्यांची प्रकारांनुसार यादी तयार करा. २.३ वर्गातील पाच विद्यार्थ्यांचा एक गट असे गट तयार करून प्रत्येक गटातील विद्यार्थ्यांनी स्वतःच्या अक्षरात लिहिलेल्या गद्य उताऱ्यांचे अन्य गटांतील विद्यार्थ्यांकडून मुद्रितशोधन करून द्या.	०१	१५

एकूण श्रेयांक व घड्याळी तासिका	०२	३०
--------------------------------	----	----

संदर्भसाहित्य :-

१. 'साहित्य आणि इतर ललित कला' - दु. का. संत
२. 'साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया' - आनंद यादव
३. 'सर्जनशील आणि लिहिता लेखक' - विलास सारंग
४. 'सृजनात्मक लेखन' - आनंद पाटील
५. 'प्रतिभा आणि सर्जनशीलता' - सुधाकर देशमुख
६. सर्जनशीलता - म. बा. मुंडले
७. 'भाषासंवाद' - अनिल गवळी, नंदकुमार मोरे
८. 'साहित्याची भाषा' - भालचंद्र नेमाडे
९. 'हे लेखकाला माहित हवेच' - अ. अ. कुलकर्णी
१०. 'ललितलेखन व शैली' - वा. के.लेले

सत्र तिसरे

MAR — AEC — 238 व्यावसायाभिमुख लेखन व संवाद कौशल्ये — I (श्रेयांक- दोन)

अभ्यासाची उद्दिष्ट्ये:

१. वृत्तपत्र या मुद्रित माध्यमाचा विशेष परिचय करून घेणे.
२. वृत्तपत्र या मुद्रित माध्यमाचे कार्य आणि त्याची उपयुक्तता जाणून घेणे.
३. वृत्तपत्र माध्यमासाठी बातमी लेखनाचे स्वरूप व तंत्र अवगत करणे.
४. वृत्तपत्र माध्यमासाठी करावयाच्या जाहिरात लेखनाचे स्वरूप व तंत्र अवगत करणे.
५. वृत्तपत्र माध्यमासाठी करावयाच्या विविध वृत्तलेख लेखनाचे स्वरूप व तंत्र अवगत करणे.
६. वृत्तपत्र माध्यमासाठी करावयाच्या स्तंभ व सदर लेखनाचे स्वरूप व तंत्र आत्मसात करणे.

अभ्यासाची साध्ये:

१. वृत्तपत्र या मुद्रित माध्यमाचा विशेष परिचय करून घेता येईल.
२. वृत्तपत्र या मुद्रित माध्यमाचे कार्य आणि त्याची उपयुक्तता समजून घेता येईल.
३. वृत्तपत्र माध्यमासाठी बातमी लेखनाचे स्वरूप व तंत्र अवगत करता येईल.
४. वृत्तपत्र माध्यमासाठी करावयाच्या जाहिरात लेखनाचे स्वरूप व तंत्र अवगत करता येईल.
५. वृत्तपत्र माध्यमासाठी करावयाच्या विविध वृत्तलेख लेखनाचे स्वरूप व तंत्र अवगत होईल.
६. वृत्तपत्र माध्यमासाठी करावयाच्या स्तंभ व सदर लेखनाचे स्वरूप व तंत्र आत्मसात करता येतील.

घटक विश्लेषण:

घटक क्र.	घटक	श्रेयांक	घड्याळी तासिका
१	पटकथा लेखन: स्वरूप आणि परिचय १.१ पटकथा लेखन म्हणजे काय? १.२ कथा म्हणजे काय? १.३ पटकथा स्वरूप व संकल्पना १.४ पटकथा घटक	०१	१५
२	ब्लॉग लेखन २.१ ब्लॉग लेखन स्वरूप व संकल्पना २.२ ब्लॉग लेखन तंत्र २.३ ब्लॉग लेखनाची उद्दिष्ट्ये २.४ ब्लॉग लेखनाचे महत्त्व	०१	१५
	एकूण श्रेयांक व घड्याळी तासिका	०२	३०

संदर्भसाहित्य:

१. 'मराठी वृत्तपत्रांचा इतिहास' - रा. के. लेले, कॉन्टिनेन्टल, पुणे
२. 'वृत्त लेखन: तंत्र आणि तंत्र' - सुधीर राशिगकर, उत्कर्ष, पुणे.
३. 'व्यावहारिक मराठी' - ल. रा. नशिराबादकर, फडके, कोल्हापूर
४. 'मुद्रित माध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये' - अरुण खोरे, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त प्रबोधिनी, पुणे.
५. 'माध्यमांची भाषा आणि लेखन कौशल्य' - केशव तुपे, चिन्मय, ओरंगाबाद
६. 'पत्रकारांसाठी मराठी' - बा. गं. गुर्जर, ल. ना. गोखले, क्र. बाबासाहेब घोरपडे वृत्तपत्र प्रबोधिनी, पुणे.
७. 'सुगम मराठी व्याकरण व लेखन-मो. रा. वाळंबे, नितीन, पुणे.
८. 'व्यावहारिक मराठी' - संपा. सयाजीराव मोकाशी, रंजना नेमाडे, शेतकरी साहित्य (परिषद),
९. 'व्यावहारिक मराठी' - स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन, पुणे.
१०. 'व्यावहारिक मराठी' - संपा. द. दि. पुंडे, कल्याण काळे, निराली, पुणे.

सत्र चौथे

MAR – AEC- 248 व्यावसायाभिमुख लेखन व संवाद कौशल्ये – II

(श्रेयांक- दोन)

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्ट्ये:

१. नभोवाणी या श्राव्य माध्यमाचा विशेष परिचय करून घेणे.
२. नभोवाणी या श्राव्य माध्यमाचे कार्य आणि त्याची उपयुक्तता जाणून घेणे.
३. नभोवाणी माध्यमासाठी करावयाच्या भाषणाच्या लेखनाचे स्वरूप व तंत्र अवगत करणे.
४. नभोवाणी माध्यमासाठी करावयाच्या श्रुतिकालेखनाचे स्वरूप व तंत्र अवगत करणे.
५. नभोवाणी माध्यमासाठी करावयाच्या युवकांसाठीच्या कार्यक्रमाच्या लेखनाचे स्वरूप व तंत्र अवगत करणे.
६. सरकारी व खाजगी नभोवाणी माध्यमासाठी करावयाच्या निवेदनाचे स्वरूप व तंत्र आत्मसात करणे.

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्ट्ये:

१. नभोवाणी या श्राव्य माध्यमाचा विशेष परिचय करून घेता येईल.
२. नभोवाणी या श्राव्य माध्यमाचे कार्य आणि त्याची उपयुक्तता जाणता येईल.
३. नभोवाणी माध्यमासाठी करावयाच्या भाषणाच्या लेखनाचे स्वरूप व तंत्र अवगत करता येईल.
४. नभोवाणी माध्यमासाठी करावयाच्या श्रुतिकालेखनाचे स्वरूप व तंत्र अवगत करता येईल.
५. नभोवाणी माध्यमासाठी करावयाच्या युवकांसाठीच्या कार्यक्रमाच्या लेखनाचे तंत्र अवगत होईल.
६. सरकारी व खाजगी नभोवाणी माध्यमासाठी करावयाच्या निवेदनाचे स्वरूप व तंत्र आत्मसात होईल.

घटक विश्लेषण:

घटक क्र.	घटक	श्रेयांक	घड्याळी तासिका
१	मुलाखत तंत्र कौशल्ये १.१ मुलाखत स्वरूप व संकल्पना १.२ मुलाखतकाराचे गुण व मर्यादा १.३ मुलाखतीचे प्रकार १.४ मुलाखत प्रात्यक्षिक	०१	१५
२	सुत्रसंचालन कौशल्ये २.१ सुत्रसंचालन स्वरूप व संकल्पना २.२ सुत्रसंचालनातील वेळेचे महत्व २.३ सुत्रसंचालनातील भाषेचे महत्व २.४ सुत्रसंचालन करताना येणाऱ्या अडचणी, सुत्रसंचालन करताना घ्यावयाची काळजी	०१	१५
	एकूण श्रेयांक व घड्याळी तासिका	०२	३०

संदर्भसाहित्य:

१. 'व्यावहारिक मराठी' - स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन, पुणे.
२. 'व्यावहारिक मराठी' - संपा. द. दि. पुंडे, कल्याण काळे, निराली, पुणे..
३. 'उपयोजित मराठी' - संपा. र. ना. वरखेडे, महाराष्ट्र विद्यापीठ ग्रंथनिर्मिती मंडळ, नागपूर.
४. 'उपयोजित मराठी' - प्रकाश मेदककर, विद्या बुक्स, औरंगाबाद.
५. 'व्यावहारिक मराठी' - लीला गोविलकर, स्नेहवर्धन, पुणे.
६. 'मराठी भाषा कौशल्ये' - संपा. पृथ्वीराज तौर, अथर्व, जळगाव.
७. 'उपयोजित मराठी' - प्रभाकर जोशी, वासुदेव वले, प्रशांत, जळगाव
८. 'उपयोजित मराठी' - प्रभाकर जोशी, किशोर पाटील, प्रशांत, जळगांव
९. 'उपयोजित मराठी- लेखन व संवाद कौशल्याचा परिचय' - सत्यजित साळवे, दीपक पवार, अथर्व,
१०. 'दृक्श्राव्य माध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये' - यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
११. 'नभोवाणी कार्यक्रम: तंत्र आणि मंत्र' - पुष्पा काणे, इंडिया बुक कंपनी, पुणे.
१२. 'भाषा संवाद' - अनिल गवळी, नंदकुमार मोरे, सायन, पुणे.

महाविद्यालयीन परीक्षेसाठी प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप (एकूण गुण साठ)

प्रश्न क्र.	प्रश्नांचे स्वरूप	गुण
प्रश्न क्र. १ अ)	योग्य पर्याय निवडा. (आठपैकी सहा)	०६
प्रश्न क्र. १) ब)	एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (आठपैकी सहा)	०६
प्रश्न क्र. २	थोडक्यात उत्तरे लिहा. (चारपैकी तीन)	१२
प्रश्न क्र. ३	थोडक्यात उत्तरे लिहा. (पाचपैकी चार)	१२
प्रश्न क्र. ४	दीर्घोत्तरी प्रश्न (दोनपैकी एक)	१२
प्रश्न क्र. ५	टिपा लिहा. (तीनपैकी दोन)	१२

टीप- सदर अभ्यासपत्रिकेसाठी चाळीस गुणांची अंतर्गत परीक्षा प्रचलित परीक्षा पध्दतीनुसार होईल.